

Sanxenxo

Itinerario **Arousa Sur**

- O itinerario marítimo e fluvial comeza na entrada da ría de Arousa. Deixamos a estribor as illas de Ons –que integran o Parque Nacional das Illas Atlánticas–, situadas fronte á ría de Pontevedra e o litoral de Sanxenxo.

Sanxenxo é o municipio emblemático en Galicia en turismo de sol e praia. Nos seus 36 km de costa conta cunha vintena de praias, a metade deles con bandeira azul, polo que este concello se sitúa 9ª cabeza de España neste tipo de distincións. A praia de Silgar é a máis populosa; o núcleo do veraneio de milleiros de galegos e foráneos. No outro extremo de Sanxenxo, A Lanzada, unha praia emblemática

Meaño

Itinerario **Arousa Sur**

- Se Sanxenxo representa o potencial e a beleza do litoral atlántico, Meaño regálanos –como unha prolongación relaxada que avanza cara á terra– a súa paisaxe rural, de fértiles cultivos (entre os que destaca a uva do viño albariño) e a súa riqueza en pedra granítica.

Cunha poboación duns 6.000 habitantes, Meaño exhibe a súa fermosa etnografía e arquitectura civil en cruceiros, hórreos –como o de Simes, en forma de “L”–, muíños de auga –máis de 70 en todo o territorio–, ou pazos como o dos Zárate ou Lis, ademais do románico dos seus templos, entre os que figura a igrexa de Simes.

O Grove

Itinerario **Arousa Sur**

- O municipio do Grove arriana na punta de San Vicente, na entrada da ría por estribo. O seu outro extremo sitúase na illa da Toxa, recollida ao leste, no interior dese océano en miniatura que conforma a gran ría de Arousa.

A península de San Vicente regalounos a representación iconográfica máis antiga da translación do corpo do apóstolo Santiago. Trátase dunha moeda da ceca compostelá, correspondente ao reinado de Fernando II de León (1157-1188), que foi atopada nas escavacións arqueolóxicas de Adro Vello, na praia do Carreiro. A moeda, de prata e co-bre –exposta hoxe en Santiago, no Museo das Peregrinacións– mostra no seu reverso o corpo xacente do Apóstolo acompañado polos seus dous discípulos e descansando no interior dunha nave.

Entre a punta de San Vicente e a illa da Toxa, O Grove ofrece un litoral con magníficas praias de area branca ou doucada, xenuínos espazos naturais con bosques de piñeiros silvestres e atractivas rutas de senderismo; e unha rica oferta gastronómica co marisco como gran reclamo.

Cambados

Itinerario **Arousa Sur**

- Cambados ofrece unha das mellores postas de sol de toda a ría de Arousa e un rico patrimonio histórico-artístico. O municipio está integrado por tres núcleos históricos: Fefiñáns –coa fermosa praza homónima como emblema–, Cambados –centro administrativo e onde se atopa o pazo de Bazán, que actualmente alberga o Parador Nacional de Turismo– e San Tomé do Mar –a vila mariñeira por excelencia.

Os pazos ou casas señoriais, principalmente dos séculos XVII e XVIII, deixaron tamén algun exemplos admirables como o citado pazo de Bazán, o pazo de Ulloa ou o de Montesacro.

Vilagarcía de Arousa

Itinerario **Arousa Sur**

- Vilagarcía, a “Perla de Arousa”, foi fundada a mediados do século XIV nun pequena enseada dominada polos montes Xíabre e Lobeira. Neste último existiu unha fortaleza medieval que acadou gran protagonismo na época do arcebispo de Santiago, Diego Xelmírez, ao servirse dela en varias ocasións a raíña donna Urraca. Hoxe, Vilagarcía conta cunha poboación duns 35.000 habitantes; e unha cidade dinámica, turística e centro neurálxico da comarca do Salnés.

Convento de Santa Rita

Porto e club náutico

QUE VER

As **illas de Ons**, ás que se pode acceder desde Sanxenxo: praias, senderismo e gastronomía –é famosa a preparación do polbo–. As **magníficas praias**: Areas, Silgar, Canelas, Montalvo, Paxariñas, Major, Foxos... O **turismo náutico**, con máis de 400 prazas de amarre no seu porto deportivo. A **gastronomía** do mar, os delicados **viños albariños** (D. O. Rías Baixas) como os de Padriñán. E as **noites de verán** de Silgar e Portonovo. O **conxunto histórico tardoarromano e medieval da Lanzada**. Aquí celebráse o último domingo de agosto a **romaría da Virxe da Lanzada**, que **inclúe “o baño das nove ondas”, un ancestral rito de fertilidade**.

de 2,8 km de extensión dos que a maior parte pertence ao municipio veciño do Grove.

Ao comezo deste areal, na zona de Sanxenxo, A Lanzada posúe un valioso conxunto histórico tardoarromano e medieval formado por unha necrópole romana –escavada no 2010–, unha torre de vixilancia –coñecida como “a torre viquinga”– e unha capela románica do século XIII.

Vistas desde Meaño

QUE VER

A **igrexa de Simes**, de orixe románica. O **templo de San Xoán**, tamén románico –destacan os canzorros zootrópomos do seu beirín–. O **pazo dos Zárate**, en Padrenda (s. XVI e XVII), e o **pazo de Lis**, barroco (alberga o Museo da Muller Labrega). A **ruta dos muíños**, de senderismo polos muíños de auga. Cada xullo Meaño exalta os seus viños albariños no **Encontro de viños de autor**. En toda a comarca do Salnés trázáronse varias **rutas do viño**. As **vistas da ría de Arousa** desde algún dos miradoiros como San Cibrán de Covas, Chan de Lores ou Monte Castrove.

Meaño é un municipio tranquilo. A súa selecta oferta de turismo rural complementa o bulicio multicolor procedente da costa próxima.

A Illa de Arousa

Itinerario **Arousa Sur**

- Situada no medio do mar de Arousa, é –cos seus 7 km de longo por 2,5 de largo e 36 km de costa– a maior das illas da ría. O seu litoral é rochoso e baixo, debuxado con pequenas calas e praias abeiradas, perfectas para o baño, sobre todo coa marea alta. Enlaza co continente por medio dunha longa ponte de case dous quilómetros, inaugurada en 1985. Ata esa data o paso á illa facíase en barcas que partían do porto de Vilanova de Arousa. Esta circunstancia de illamento secular permitiu conservar aquí unha natureza única. É o caso do parque natural de Carreirón, no extremo sur, unha península unida á illa polo

túmulo das Salinas. Está catalogado como zona de especial protección para as aves polas poboacións de garza real, entre outras. A vexetación dunar e os bosques de piñeiros danse a man creando unha paisaxe realmente valiosa.

A illa de Arousa presume, ademais, de preparar un dos mellores pobos á feira de Galicia. Os seus habitantes levan séculos pescando este cefalópodo.

A illa de Arousa presume, ademais, de preparar un dos mellores pobos á feira de Galicia. Os seus habitantes levan séculos pescando este cefalópodo.

A illa de Arousa presume, ademais, de preparar un dos mellores pobos á feira de Galicia. Os seus habitantes levan séculos pescando este cefalópodo.

Vilanova de Arousa

Itinerario **Arousa Sur**

Vilanova é o municipio natal do escritor Ramón María del Valle-Inclán. Aquí naceu, na Casa do Cuadrante (hoxe Casa-Museo), un 28 de outubro de 1866. Este foi o evocador lugar onde o célebre dramaturgo afirmaba que escoitara “las historias de santos, almas en pena, duendes y ladrones” que lle contaba “una doncella muy vieja que se llamaba Micaela la Galana”.

Tamén Vilanova é o berce dos irmáns –escritores e xornalistas– Julio e Francisco Camba. Pola súa vida trázíronse os itinerarios literarios e vitais de Valle-Inclán e dos irmáns

Torres de Oeste

QUE VER

- A ría de Arousa vai quedando atrás. Penetramos no curso último do río Ulla. As fronteiras entre o mar e o leito fluvial son difíciles de precisar. Río arriba chegamos ás terras de Catoira, que foron defendidas con fervor nos tempos medievais polas célebres Torres de Oeste, o gran monumento deste municipio.

A súa orixe remótase a un pequeno poboado castrexo (ss. III a. C.) transformado en porto comercial durante a época romana (ss. I-II d. C.). A primeira fortaleza levantouse no século IX para a defensa de Iria Flavia e Santiago. Restos desa época son as dúas torres que quedan actualmente en pé.

Valga

Itinerario **Arousa Sur**

- Valga integra cinco parroquias e conta con algo máis de 6.000 habitantes. Situado na ribeira esquerda do curso baixo do río Ulla, os primeiros vestixios de ocupación humana deste municipio remóntanse á Idade de Bronce (1800-600 a. C.), época á que pertence o petróglifo de Camporendondo.

Hoxe todo o territorio nos obsequia con salientables mostras de arquitectura popular –cruceiros, petos de ánimas, casas señoriais–, co románico de igrexas como a de Xanza e paisaxes de gran beleza, como os espléndidos miradoiros naturais de Chao do Monte, Camporendondo ou Xesteiras.

Ponte romana

QUE VER

- A igrexa de **San Xulián de Requeixo**, fundada por Diego Xelmírez en 1116. **Cruceiros** como o de **San Xulián** (s. XIV) –que pertencen ao conxunto de capela e hospital de leprosos de San Lázaro–, Carreiras (s. XVIII) ou Porto. O **pazo e cruceiro da Cova** (s. XVIII). O edificio do **Alfoín da Renda de Tabacos** (s. XVIII), de planta cadrada e dous pisos, cun enorme escudo borbónico. O **conxunto do Caldeirón**, no barrio mariñeiro do Porto. A **romaría de San Lázaro** (Domingo de Paixón) data do s. XIV e é das máis antigas de Galicia. Entre marzo e abril celebráse a **Festa gastronómica da lamprea**.

O porto de Pontecesures tivo gran relevancia histórica. No s. XII Xelmírez creou nel un estealeiro xacobeo para construír naves de combate contra os piratas. Ademais, entre

os séculos XV e XVIII este porto era o único habilitado para a descarga de sal. En 1795 Carlos IV mandou edificar un grande almacén para sal, tabaco e xofre coñecido como O Alfóin, edificio que hoxe se pode visitar.

En Pontecesures condúce a ruta marítimo-fluvial do mar de Arousa. A partir de aquí o peregrino debe continuar o camiño por terra ata Padrón, Iria Flavia, Teo e Compostela, preguntando para iso o último tramo do Camiño Portugués.

Ribeira

Itinerario **Arousa Norte**

- Polo norte da ría, Ribeira e a súa illa de Sálvora son o pórtico da ruta marítimo-fluvial a Compostela. Aos atractivos naturais e monumentais, súmalles Ribeira un potente porto pesqueiro, líder en España en baixura. Da súa lonxa sea mercadería a diario para toda Europa.

O litoral regala magníficas praias como as de Río Azor, Coroso, O Castro ou A Furna. Espectáculos naturais como a contorna de Corrubedo e o seu complexo dunar. E miradoiros que nos agasallan co panorámica da gran ría: San Roque, Pedra da Ita ou Monte Facho, entre outros.

A Pobra do Caramiñal

Itinerario **Arousa Norte**

A Pobra do Caramiñal é unha das vilas mellor conservadas da ría de Arousa. Posúe un valioso testemuño histórico-artístico configurado por igrexas e pazos de grande interese. No actual escudo móstrase ademais a súa pegada xacoba: unha embarcación que navega baixo dúas cunchas de vieira.

O municipio é o resultado da fusión no século XIX de dous núcleos: A Pobra do Deán e a vila do Caramiñal. Daquela, a industria conserveira local –nas mans de industriais cataláns– vivía o seu máximo esplendor.

Punta do Chazo

QUE VER

- A orixe do topónimo “Boiro” pérdese na noite dos tempos. Probablemente “bruma” ou “néboa” sexa a orixe etimolóxica de “Boiro”. Mais tamén “bo-ouro”, en alusión a aquela *Gallaecia* rica en prezado metal. Ou poida que derive da tribo sueva dos Buriós. En calquera caso, o municipio conserva hoxe importantes xacementos prehistóricos –megálitos e petróglifos– e prerromanos, como o castro de Neixón, e unha riqueza natural común a toda a Serra do Barbanza, cara á que se estende Boiro desde os seus máis de 60 km de costa.

Precisamente o castro de Neixón, asomado ao mar a través da enseada de Rianxo, permítenos viaxar 2.000 anos no

Porto

QUE VER

- A vila de Rianxo reúne algúns dos máis fondos sinais de identidade de Galicia. Por unha banda, deulle nome a unha das cancións máis populares e internacionais desta terra, “A rianxeira”, escrita nos anos corenta do século pasado por dous emigrantes en Bos Aires (e que comeza: “On-diñas veñen, on-diñas veñen e van...”). Pola outra, viu nacer na súa Rúa de Abaixo a tres dos máis sobranceiros intelectuais e artistas galegos do século XX: o político, escritor e debuxante Daniel Rodríguez Castela, o poeta Manuel António e o narrador e editor Rafael Dieste. Rianxo combina campo e mar. Polo litoral despréganse as bateas onde se

cultiva o mexillón e, no seu porto, na lonxa póxase a riqueza capturada pola frota da vila. Na terra, os cultivos agrarios completan ese dobre atractivo natural do municipio.

A Vixe de Guadalupe preside as festas máis importantes de Rianxo, celebradas cada setembro e nas que destaca unha devota e colorista procesión marítima pola ría.

Pazo de Lestrove

QUE VER

- A **igrexa parroquial de Santa María**, barroca, construída en 1719 polo arquitecto compostelán Simón Rodríguez; vinte anos despois había realizar o seu magnífico retablo maior. O **pazo de Lestrove** (s. XVIII), mansión de descanso dos arcebispos composteláns desde o s. XVI, e o **pazo de Hermida** (s. XVI-XVIII), onde a escritora Rosalía de Castro viviu varias tempadas. Este pazo foi tamén escenario, en 1930, do “Pacto de Lestrove”, de onde naceu a Federación Republicana Galega. Os **hórreos de Lestrove** e **lmo. Cruceiros** como A Cruz do Abelán, Bustelo, Revixós, lmo, etc. O **estuario do río Ulla**, interesante no inverno pola súa fauna.

todo o territorio municipal, ázanse fermosas mostras de arquitectura popular en forma de cruceiros –algúns cunha pequena capela incorporada no seu fuste–, pombais, muíños ou fontes.

Rosalía de Castro inmortalizou as paisaxes de Dodro en versos como os seguintes: “Como chove miudiño, / como miudiño chove; / como chove miudiño / pola banda de Laiño, / pola banda de Lestrove”.

Padrón

Itinerario **de Padrón a Santiago**

- Padrón, berce da tradición xacoba, vila fermosa e monumental, asentase nunha ampla veiga entre os ríos Ulla e Sar. O seu nome semella proceder do “Pedrón”, unha ara romana dedicada a Neptuno que a tradición vincula co lugar onde se amarrou a barca apostólica –a Barca de Pedra– que hoxe se custodia na igrexa de Santiago.

O Padrón monumental regálanos múltiples mostras da súa beleza. Pero tamén seduce o Padrón paisaxístico, que nos convida, por exemplo, a camiñar polo curso do río Sar ata a súa desembocadura no Ulla, ou a subir ao santuario do San-

Pazo do Faramello

ROIS

Itinerario **de Padrón a Santiago**

- Rois pertence á comarca do río Sar e conta con algo máis de 5.000 habitantes. É un municipio de interior, pero moi vinculado coa costa pola súa proximidade a dúas rías: a de Arousa e a de Muros-Noia. A variedade da súa paisaxe fai que alcance –nos seus algo menos de cen quilómetros cadrados– os 600 metros de altitude no monte do Pedregal (s. XV). O **miradoiro da Curota** (498 m). As **piscinas naturais do río Pedras**. **Praías** como a de **Cabío**. A **procesión do Nazareno** ou “**das Mortallas**”, que se celebra o terceiro domingo de setembro: aqueles que estiveron ás portas da morte ofrécenlle a Xesús cirois e fétreos que sacan en procesión.

Na parroquia de Ribasar atópase un importante xacemento arqueolóxico, o Castro Lupario, nun outeiro que comparte co municipio de Brión. Nel pódense ver restos de

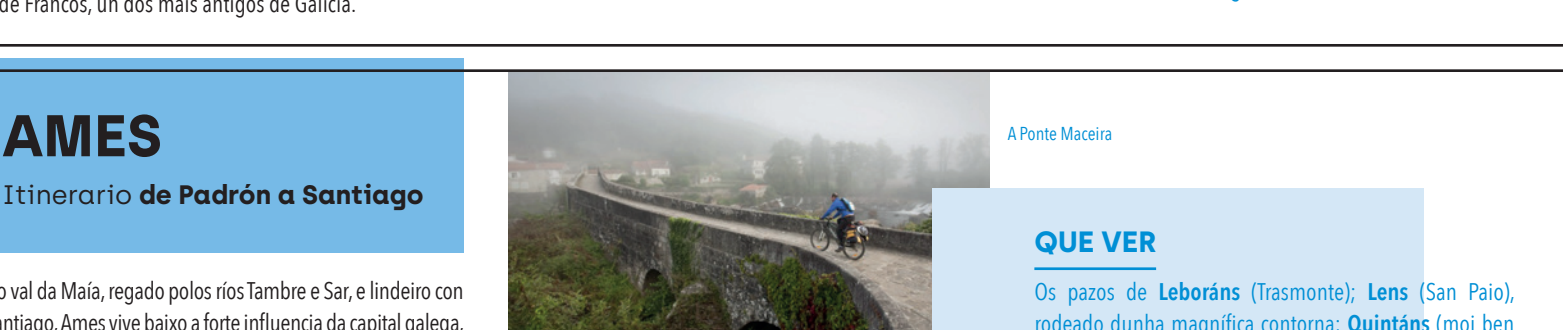

Ponte en Rúa de Francos

QUE VER

- Municipio situado a uns 15 quilómetros da capital de Galicia e moi influenciado por esa proximidade a Compostela. Teo foi unha histórica encrucillada de camiños desde o tempo dos romanos. Pola ponte de Rúa de Francos, por exemplo, pasaba a antiga calzada medieval de Padrón a Santiago.

O río Ulla deixa ao seu paso por estas terras paisaxes memorables e zonas propicias para a pesca. Como moitos outros municipios da zona, Teo sobresae ademais pola riqueza etnográfica, como os petos de ánimas espallados por todo o territorio, ou os cruceiros, entre os que destaca o de Francos, un dos máis antigos de Galicia.

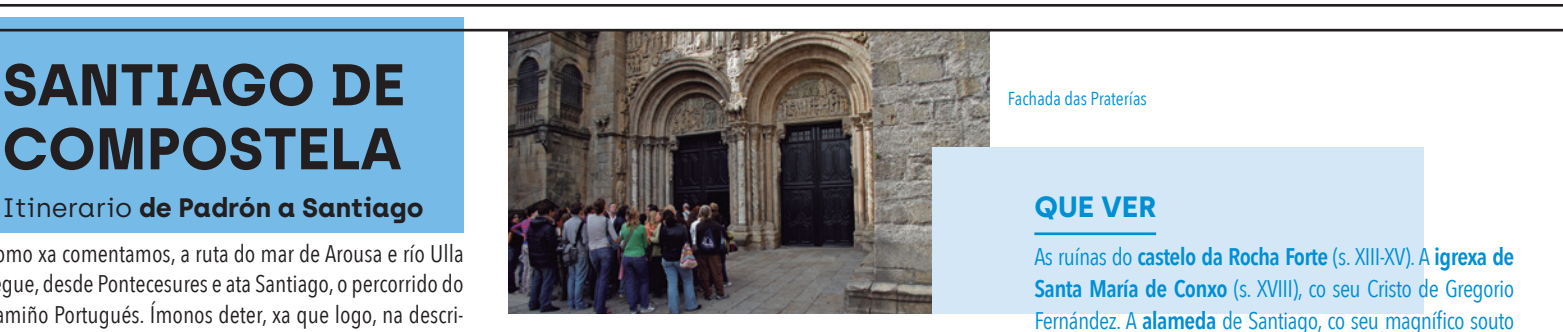
A Ponte Maceira

QUE VER

- No val da Maía, regado polos ríos Tambre e Sar, e lindeiro con Santiago, Ames viviu baixo a forte influencia da capital galega, pois son moitos os traballadores de Compostela censados no seu territorio. A súa poboación supera os 25.000 habitantes e é o municipio con maior índice de natalidade de Galicia.

Por Ames transitan outros dous camiños xacobeos: o Portugués –que pasa polo Milladoiro, o “humilladoiro”, é dicir, onde os peregrinos se “humillaban” ou se axoanellaban ao ver por vez primeira a catedral, algo que acontecía ao pé da capela da Madalena– e o Camiño de Fisterre e Muxía, coñecido aquí como Camiño Real, e que ten na Ponte Maceira o seu lugar máis salientable.

Ames sorprende pola súa riqueza etnográfica e natural e polo dinamismo socio-económico que lle contaxia a súa proximidade a Santiago.

Fachada das Praterías

QUE VER

- As ruínas do **castelo da Rocha Forte** (s. XIII-XV). A **igrexa de Santiago de Conxo** (s. XVIII), co seu Cristo de Gregorio Fernández. A alameda de Santiago, co seu magnífico shouto de **carballos** e a **igrexa de Santa Susana** (primeiro chamábase igrexa do Santo Sepulcro). A compostelá **rúa do Franco**, a máis animada da cidade. A **praza das Praterías**, que sumou no ano 2012 dous atractivos á súa histórica beleza: o **Museo das Peregrinacións e de Santiago** e o edificio de exposicións **Casa dos Cónegos**. Nela, ademais, a **fachada sur da catedral** (románica), a **Torre do Reloxo** ou **Berenguela** (s. XVI) e, á súa dereita, escalas arribá, a **praza da Quintana**.

residencial e co Campus Sur da histórica Universidade de Santiago á nosa esquerda– ou ben escollemos o barrio de Conxo. Ambas as alternativas conflúen na praza de Vigo, onde naceu Rosalía de Castro.

Os últimos metros do Camiño levaráanos pola alameda –coa súa frondosa carballa de Santa Susana– ata entrar na zona histórica pola rúa do Franco e alcanzar a catedral desde a praza das Praterías.